

Umeå Centre for Evaluation Research
Umeå University, Sweden

ISSN 1403-8056
ISBN 978-91-7601-984-9

© UCER, Astrid Roe och Michael Tengberg

Innehåll

Förord	3
1. Inledning	6
1.1 Modulans utgångspunkter	6
1.1.1 Syfte med modulen	7
1.1.2 Sammanfattning av innehåll och material	7
1.1.3 Forskningsbakgrund	7
1.1.4 Koherens och progression	8
1.1.5 Modulens modeller och metoder	8
1.1.6 Avslutande kommentar	8
1.2 Beskrivning av hur förskollärarna förväntas jobba med en modul	8
2. Flera språk i barngruppen	10
2.1 Syfte med modulen	10
2.2 Sammanfattning av innehåll och material	10
2.3 Forskningsbakgrund	12
2.4 Koherens och progression	12
2.5 Modulens modeller och metoder	13
2.6 Avslutande kommentar	13
3. Läsa och berätta	14
3.1 Syfte med modulen	14
3.2 Sammanfattning av innehåll och material	14
3.3 Forskningsbakgrund	15
3.4 Koherens och progression	16
3.5 Modulens modeller och metoder	16
3.6 Avslutande kommentar	17
4. Natur, teknik och språkutveckling	18
4.1 Syfte med modulen	18
4.2 Sammanfattning av innehåll och material	18
4.3 Forskningsbakgrund	19
4.4 Koherens och progression	20
4.5 Modulens modeller och metoder	21
4.6 Avslutande kommentar	21
5. Skapa och kommunicera	22
5.1 Syfte med modulen	22
5.2 Sammanfattning av innehåll och material	22
5.3 Forskningsbakgrund	24

5.4 Koherens och progression	24
5.5 Modulens modeller och metoder	25
5.6 Avslutande kommentar.....	25
6. Avslutning.....	26
6.1 Modulernas övergripande uppläggning och genomförande	26
6.2 Teoretisk anknytning och referenshantering	27
6.3 Metodstöd.....	28
6.4 Anpassning av reflektions- och diskussionsfrågor.....	28
6.5 Sammanfattning.....	29
6.6 Referenser	30

rubriker: *syfte; sammanfattning av innehåll och material; forskningsbakgrund; koherens och progression; modeller och metoder samt avslutande kommentar.*

När det gäller bedömning av i vilken mån innehållet i de olika modulerna kan väntas bidra till uppfyllnad av Läsluftets intentioner utgår vi från fyra kriterier:

- relevans
- tillgänglighet
- vetenskaplig förankring
- koherens.

För det första har vi bedömt modulinhållets, inklusive filmer och praktiska uppgifter, relevans i förhållande till den övergripande intentionen med Läsluftet samt i förhållande till det mer specifika syftet med modulen. För det andra har vi bedömt teoriinhållets och de praktiska förslagens tillgänglighet för förskollärarna, det vill säga i vilken mån modulinhållet kan anses vara väl anpassat till mottagarna. För det tredje har vi undersökt om de metoder och arbetssätt som föreslås är vetenskapligt (teoretiskt och empiriskt) väl underbyggda, det vill säga om förslagen till undervisning stödjer sig på forskning som visat att just dessa metoder eller arbetssätt bidrar till god språk-, läs- och skrivutveckling. För det fjärde har vi gjort en bedömning av hur väl de olika delarna i modulen hänger samman och om de lägger grund för en successiv progression av förskollärares läs- och skrivdidaktiska kompetens.

Nedan redogör vi för de mer specifika frågeställningar som vi ställt till materialet under respektive rubrik/del av analysen.

1.1.1 Syfte med modulen

Här besvaras frågan om modulens avsedda plats i förhållande till Läsluftets övergripande intentioner, kort sagt vad vill man uppnå med modulen och utifrån vilka skäl vill man uppnå detta? Vad är det för kvaliteter i barns språk-, läs- och skrivutveckling som modulens arbetssätt och modeller ska bidra med? Vad för slags språk-, läs- eller skrivdidaktisk kompetens hos förskolläraren ska modulen stimulera till? Detta avsnitt är huvudsakligen beskrivande och baseras på de syften som presenteras på Lärportalen.

1.1.2 Sammanfattning av innehåll och material

Under den här rubriken summeras de olika delarna som ingår i modulen. Här anges också vilka principiella pedagogiska förhållningssätt som modulen avser förmedla. Vilka aspekter av språk-, läs- och skrivförmåga lägger de olika delarna vikt vid? I vilken mån uppmuntrar modulen till övning av ny praxis i barngruppen, och i vilken utsträckning uppmuntrar den till pedagogisk reflektion? I vilken mån uppmuntrar de olika delarna i modulen till introduktion av särskilda texttyper? Detta avsnitt är huvudsakligen beskrivande och baseras på det material som presenteras på Lärportalen.

1.1.3 Forskningsbakgrund

Här analyseras modulens forskningsbakgrund. Vilka teoretiska perspektiv ges företräde, eller presenteras? Är materialet förankrat i etablerad och aktuell forskning? Presenteras vetenskaplig evidens för de föreslagna arbetsmetodernas fördelar och effekter på barns

I denna rapport lägger vi följaktligen huvudsaklig vikt vid det innehåll som förskollärarna tar del av i moment A. För att kunna göra en rimlig och rättvisande bedömning av innehållet har vi självfallet också tagit i beaktande vad förskollärarna förväntas göra med modulinnehållet i barngruppen liksom hur diskussionsfrågor och planeringsdokument i moment B och D stöttar den förväntade kunskapsutvecklingen.

andraspråk och dess relation till den för små barn parallella utvecklingen av förstaspråket. Är det t ex så att en förstärkning av modersmålet bidrar till utvecklingen av andraspråket? Under vilka förutsättningar i så fall? Här ges också en rad exempel på faktorer som antas främja utveckling av språkfärdigheter hos de yngsta barnen: utrymme för fantasilek, stöttning av andra barn som behärskar målspråket, motivation, rika möjligheter att få pröva och använda språket i varierade situationer liksom att få möjlighet att stötta förståelsen med andra språkliga medel än verbalspråket när ord eller fraser saknas. I den här första delen beskrivs också hur förskollärare kan arbeta för att kartlägga barnens språkanvändning och förskolans förutsättningar att tillgodose barnens olika behov. Med detta som grund kan förskolan utveckla en explicit och medveten språkpolicy.

I del två handlar det om hur det språkutvecklande arbetet i förskolan kan fördjupas. Utifrån åtta frågeställningar definieras hur förskollärare kan undersöka hur pass språkutvecklande en viss aktivitet är för barnen. Därefter formuleras utifrån frågorna sådana aspekter som förskollärare kan använda som utgångspunkt för olika språkutvecklande aktiviteter i förskolan såsom samtal om mat, samtal om berättelser om skogen och samtal om barnens erfarenheter. Med ledning av Vygotskijs (1978) teori om den proximala utvecklingszonen och Mariani (1997) beskrivning av relationen mellan utmaning och stöttning understryks behovet av att kombinera hög utmaning med mycket stöd för att på så sätt upprätthålla både motivation och lärandetryck.

Del tre utgår från ett interkulturellt perspektiv, vilket handlar om att ta tillvara på erfarenheter och kunskaper som barn och föräldrar från andra länder bär med sig in i förskoleverksamheten. I underlaget redogörs för kulturteoretiska perspektiv som blir centrala för att förstå och kunna planera mötet och arbetet med barn från flera olika kulturella och språkliga bakgrunder. Begrepp som exotisering, etnocentrism, interkultur och mångkultur diskuteras. I texten förordas ett interkulturellt förhållningssätt, som innebär en beredskap att inte enkom synliggöra mångkultur exempelvis i barngruppen, utan också en beredskap att lära av varandra, utbyta erfarenheter och använda barns och föräldrars erfarenheter från olika länder och kulturer i det dagliga arbetet. I del tre ges också förslag på några olika metoder eller redskap för att stärka olika identiteter och låta skiftande kulturella erfarenheter ta plats i förskolan. Ett särskilt fokus läggs på hur förskolan kan förbereda och strategiskt arbeta med mottagande av barn i nyanlända familjer.

I den fjärde och avslutande delen beskrivs ett forskningsprojekt där man låtit förskolebarn arbeta korspråkande (translanguaging) med att översätta en sångtext. Artikeltexten avser att visa hur man kan organisera en språklärandepraktik som ger flerspråkiga barn möjlighet att utveckla sin identitet som språkkunniga samtidigt som barnen genom de gemensamma översättningsövningarna både lär språk av varandra och utvecklar en metaspråklig medvetenhet. Kan man t ex förklara vad man menar genom att använda synonymer till ett ord man inte riktigt kan? Kan man använda antonymer för att tillsammans få fram ord eller skapa förståelse trots att somliga ord saknas? I projektet ses flerspråkighet som en tillgång och exempel ges på övningar där översättning av sångtext och barnlitteratur används.

I var och en av de fyra delarna presenteras aktiviteter som förskollärarna först ska planera gemensamt i handledningsgruppen och därefter genomföra i sina respektive barngrupper. Exempelvis ska förskollärarna göra en kartläggning av förskolans arbete med flerspråkighet och andraspråksutveckling, de ska genomföra ett försök med

aktiviteter där barnen ser texter kring sig. Det tydliga budskapet är: Sätt barnet i centrum, använd barnets bakgrundskunskap och bygg vidare på den! Filmen visar hur samtal med flerspråkiga barns vårdnadshavare kan gå till och vad föräldrarna har för tankar om språk och vilka språk de pratar hemma. Förskollärarna utgår från anteckningar från samtalen och gör planer för ett samarbete med hemmet. Filmen visar att det är nödvändigt för förskollärarna att ha en medvetenhet om flerspråkiga barn och att samarbeta med deras föräldrar.

Artikeln i del 2 går igenom teori och forskning som rör barns språkutveckling, med tonvikt på att barn ska skapa egna berättelser. Den innehåller förslag på olika sätt att skapa berättelser med barnen, till exempel genom lek, drama, serier och film eller rim och ramsor. Det hänvisas också till att detta betonas i läroplanen. Andra estetiska uttryck som rörelser, musik och bilder nämns också. Artikelförfattaren hävdar att den muntliga berättelsen förbereder barnen för det skrivande de ska lära sig i skolan, och artikeln innehåller flera förslag på sätt att göra detta. Den ena filmen handlar om hur man skapar en berättelse om en tiger tillsammans med barnen och hur barnen utmanas att tänka abstrakt genom den styrda dramatiseringen om tigern i djungeln. Den andra filmen visar hur digitala verktyg kan användas i skapandet och dramatiseringen av berättelser för att utveckla språket, tolka och reflektera.

Del 3 handlar om den första skriftliga utvecklingen och refererar till forskning som under de senaste åren har fokuserat på barns utforskande skrivande, som ofta börjar långt innan de börjar skolan. Artikeln visar också hur förskolan kan underlätta utvecklingen av skrivandet. Här ges många exempel på hur det kan gå till och flera aktiviteter som kan göras före själva skrivandet presenteras och förklaras. Det finns också många bra exempel på hur datorteknik kan användas (datorer, surfplattor, projektorer, osv.). De flerspråkiga barnens olika bakgrund när det gäller skriftspråk och uttal av ljud tas upp, något som är viktigt i förskolor med flera språk i barngruppen. I artikeln betonas att det är viktigt att känna till barns olika utvecklingsstadier, och författaren påpekar att när barn skriver "fel", till exempel flera ord sammanskrivna, ord utan vokaler eller spegelvända bokstäver, är det något helt normalt och barnen ska ändå få beröm. Artikelförfattaren är dock avvaktande när det gäller själva skrivinläringen, förmodligen eftersom detta inte tas upp i förskolans läroplan. Båda filmerna handlar om att använda skriftspråket. Den ena visar skrivtecken på olika språk och hur de allra minsta barnen som inte kan skriva för hand istället kan använda en dator. Den andra filmen handlar om att upptäcka bokstäverna med hjälp av digitala verktyg och visar hur olika appar kan användas.

I del 4 är temat estetik och kreativ kommunikation med fokus på hur olika estetiska uttryck kan kopplas ihop och hur barn kan arbeta med kreativ kommunikation. Ett centralt perspektiv i denna del är att estetikerna är bra för den som ska ta till sig ny kunskap, och att man bör utnyttja det faktum att barn har en inneboende förmåga att uttrycka sig estetiskt utan hjälp av vuxna. Samtidigt understryks förskollärares ansvar för att stimulera barnens nyfikenhet och funderingar, med hänvisning till läroplanens betoning på kreativitet och fantasi. Artikeln tar upp teorier om fantasi och nämner definitioner och resonemang om fantasibegreppet. Filmen handlar om hur barn utforskar innehållet i en bok tillsammans med en vuxen och de väljer varsin figur i en saga som de arbetar med. De arbetar temabaserat för att skapa sammanhang och igenkänning, och olika miljöer, uttryck och sinnen används. Filmen relateras också till mål i läroplanen.

Det finns emellertid flera exempel på föredömlig användning av referenser. Exempelen nedan är hämtade ur modulen *Läsa och berätta* (del 1).

Läsforskaren Judith Langer (2005) menar att läsaren bygger föreställningsvärldar och att dessa föreställningsvärldar kommer att skifta under läsandets gång.

(...)

Barnboksförfattaren och läraren Aidan Chambers (2014) föreslår att högläsaren ställer frågor som inleds med "Jag undrar...": (...) Chambers menar att med lite hjälp blir barnen snart skickliga att se mönster i berättelserna.

I båda dessa exempel framkommer det tydligt vad Langer respektive Chambers menar och vad de föreslår, och referenserna glider naturligt in i läsningen av texten. På så sätt undviker man också att rada upp flera referenser inom samma parentes.

Ett allmänt råd härvidlag är att bara ta med referenser som klart och tydligt visar vad teorin, modellen eller forskningen går ut på. Artikelförfattarna bör också tänka över vilka referenser de väljer, och om publikationerna som ligger bakom kan vara relevanta för förskollärare. Risken är att en referens till författare som Emery & Csikszentmihalyi (1981) snarare verkar avskräckande än klargörande om artikelförfattaren inte presenterar vilka konkreta rön dessa forskare bidragit med och hur det relaterar till ämnet som diskuteras i artikeltexten.

6.3 Metodstöd

Sammantaget rymmer de fyra modulerna ett stort antal goda och relativt utförligt beskrivna förslag till aktiviteter och arbetssätt. Några av dessa är knutna till teman, andra är mer fristående och kan användas utan någon särskild koppling till andra aktiviteter i barngruppen. Som exempel kan nämnas modeller för samtal om olika typer av texter liksom kreativa språklekar med rim, ramsor, serier och egna berättelser. I flera fall presenteras för dessa metodiska förslag också vetenskapligt stöd utifrån såväl teoretiska grunder som empiriska studier i barngrupp. Ibland är beskrivningarna av själva implementeringen emellertid tämligen kortfattade.

Eftersom modulens delar genomförs över en längre tidsperiod det vara bra med ett flertal olika förslag på arbetssätt som förskollärarna kan pröva i sin barngrupp i tiden mellan de kollegiala träffarna. Å andra sidan väntas deltagarna också kunna pröva de föreslagna aktiviteterna flera gånger och successivt utveckla dem. För att ett sådant metodutvecklande arbete ska bli framgångsrikt hade det varit en fördel dels med något mer djupgående beskrivningar av hur de olika arbetssätten kan implementeras i praktiken, dels med förslag till hur arbetssätten successivt kan utvecklas liksom hur förskollärarna kan ta reda på om arbetet varit framgångsrikt, det vill säga om barnen lär sig det man hoppas de ska lära sig.

6.4 Anpassning av reflektions- och diskussionsfrågor

Kopplat till genomförandet av undervisningsaktiviteter i de olika delarna finns liksom i övriga moduler ett antal reflektions- och diskussionsfrågor. I moment C används dessa som utgångspunkt för begrundan, dokumentation och för vidareutveckling av aktiviteten.

I moment D används diskussionsfrågorna som utgångspunkt för det gemensamma uppföljande lärande samtalet i handledningsgruppen där genomförandet utvärderas. Något uppseendeväckande är dessa frågor generellt formulerade i den meningen att samma slags frågor och frågeformuleringar används genomgående i de fyra modulerna. Frågorna är alltså i ytterst liten utsträckning anpassade till innehållet i och utformningen av de aktiviteter som förskollärarna jobbat med i respektive del och som de implementerat i sina barngrupper. (Delvis undantag från detta finns i modulen Flera språk i barngruppen.)

Det är förstås rimligt att somliga frågeställningar kan vara produktiva som grund för utvärdering av flera olika slags undervisningsaktiviteter, men man bör samtidigt fråga sig om det inte vore till stöd för förskollärarnas diskussioner om reflektionsuppgifterna i högre grad riktade sig specifikt mot de undervisningsaktiviteter man jobbat med i en viss del av modulen. Vidare löper dessa moduler förvisso över lång tid, men genom att låta deltagarna behandla olika slags innehåll enligt en och samma mall upprepade gånger riskerar man eventuellt att samtalen blir mer procedurala än de blir djuplodande. Syftet med samtalen är ju i första hand att deltagarna ska få tillfälle att på djupet begrunda hur enskilda metoder eller undervisningsaktiviteter fungerat i barngruppen och hur dessa metoder kan användas och förfinas för att på bästa vis stötta barns tidiga språk-, läs- och skrivutveckling. Syftet är ju inte primärt att lära deltagarna en generisk form för gemensam utvärdering av undervisningsaktiviteter. Eftersom vi dessutom föreslår att den tid som modulerna läses under bör komprimeras blir detta än viktigare.

6.5 Sammanfattning

Den sammanfattande bedömningen av innehållet i de fyra läslyftsmodulerna för förskolan som analyserats i den här rapporten är att det i hög grad svarar mot de övergripande intentionerna med Läslyftet. Även om förskollärare inte har direkt ansvar för barns läs- och skrivutveckling lägger den reviderade läroplan för förskolan (Lpfö 18) som träder i kraft den 1 juli 2019 en större vikt vid undervisningsperspektivet än den tidigare läroplanen. Därigenom understryks ett ökat ansvar för att bidra till barns språkutveckling och för att erbjuda barn en stimulerande miljö som väcker intresse för berättelser och texter av olika slag. Sätillvida är förskollärare i stor utsträckning ansvariga för den förberedande läs- och skrivinlärningen som sedan tar vid i skolan, och för att utveckla barnens språk och språkliga identitet. Av de fyra modulerna som analyseras här är följande två direkt relaterade till läs- och skrivutveckling: "Läsa och berätta" och "Skapa och kommunicera". Dessa innehåller tematiska ämnen som förskolan redan har tradition av att arbeta med och som många förskollärare förmodligen är bekanta med. Men förutom att ge stöd till förskollärarnas tidigare kunskap sätter modulinnehållet dessa kunskaper och erfarenheter i ett teoretiskt perspektiv och lägger till förslag både på barngruppsaktiviteter och på modeller för att analysera och utveckla det egna arbetet. De två andra modulerna, "Flera språk i barngruppen" och "Natur, teknik och språkutveckling", behandlar ämnen som tidigare i mindre grad aktualiserats i förskolan och som därmed potentiellt bidrar med ny kunskap för många förskollärare. Framför allt bidrar dessa två moduler till att förskollärare får modeller och metoder för att analysera och utveckla det egna arbetet på förskolan.

Alla fyra modulerna ger generellt sett ett gott stöd till förskollärarna för implementering av föreslagna metoder och arbetssätt, och artikeltexter, aktivitetsförslag och filmer kompletterar varandra väl. Modulerna bidrar med många nya idéer till hur barnen kan

delta i språkstimulerande aktiviteter. I några fall hade det dock varit önskvärt med ännu bättre stöd för hur aktiviteterna kan varieras och utvecklas över tid. Detta särskilt eftersom modulerna löper över ett helt år och endast består av fyra delar.

Modulernas beteckningar återspeglar att huvudvikten ligger på läsning och språk-utveckling, även om "Skapa och kommunicera" möjligen är avsett att fokusera på skrivande. Det är dock värt att betänka att många barn lär sig läsa igenom skrivande, varför skrivandet också bör ges utrymme även när det handlar om de yngsta barnen.

Samtliga fyra moduler lägger vikt vid att bygga på barns vardagsupplevelser och deras sociala och kulturella bakgrund, samt att få barnen att reflektera. Att barn lär sig genom lek, spel och andra aktiviteter framhålls också som viktigt att beakta och utnyttja i alla modulerna. Dessutom framhålls i alla moduler att det inte bara är fiktionsböcker som kan användas, och det betonas att faktaböcker har fått för liten uppmärksamhet när det gäller barns tidiga text- och språkerfarenheter.

I denna rapport har vi påpekat styrkor, men också vissa svagheter bland de fyra modulerna som analyseras här. Sammanfattningsvis vill vi emellertid betona att modulerna har förutsättningar att kunna bidra till ökad kunskap om och djupare inblick i barns språkutveckling och deras första möte med skriftspråket. Vi har uppmärksammat att det finns ett behov av att sätta mer fokus på skrivande liksom ett behov av att se över strukturen för förskolemodulernas genomförande. Detta finns säkerligen möjlighet att beakta inom ramen för det fortsatta arbetet med utveckling av Läslyftets moduler. En samlad analys och bedömning av samtliga moduler i Läslyftet kommer att ingå i den slutrapport från utvärderingen av Läslyftet som lämnas våren 2019.

6.6 Referenser

- Areljung, Sofie (2016). Science verbs as a tool for investigating scientific phenomena – a pedagogical idea emerging from practitioner-researcher collaboration. *NorDiNa*, 12(2): 235- 245.
- Axell, C. (2015). *Barnlitteraturens tekniklandskap. En didaktisk vandring från Nils Holgersson till Pettson och Findus*. Diss. Linköping: Linköpings universitet.
- Axelsson, M. (2010). Vardagsspråk och skolspråk. I utveckling. I: Axelsson, M; Bergöö, K; Brink, L; Fast, C; Jönsson, K. & Kåreland, L. (red.) *Bygga broar och öppna dörrar*. Stockholm: Liber, s. 148–176.
- Barton, D. (2007). *Literacy. An Introduction to the Ecology of Written Language*. Oxford: Blackwell.
- Billings, L. & Pihlgren, A. S. (2009). Socio-cognitive Analysis of Socratic Dialogue: a blend of theories. *Proceedings of the 14th Conference on Thinking*. Kuala Lumpur: Universiti Putra Malaysia, pp. 294–310.
- Chambers, A. (2014). *Böcker inom oss*. Stockholm: Gilla böcker.
- Clay, M. (1966). *Emergent Reading Behaviour*. Auckland: Auckland University.
- Clay, M. (1966). *Emergent Reading Behaviour*. Auckland: Auckland University.

- Csikszentmihaly, M. (1996). *Creativity, Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York: Harper Collins.
- Cummins, J. (2000). Andraspråksundervisning för skolframgång – en modell för utveckling av skolans språkpolicy. I Naclér (red), *Symposium 2000*. Nationellt centrum för svenska som andraspråk. Stockholm: Stockholms universitet.
- Cummins, J. (2017). *Flerspråkiga elever. Effektiv undervisning i en utmanande tid*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ekelund, G. (2007). *Om barn och böcker. Samtal kring berättelser*. Utbildningsradion.
- Fast, C. (2008). *Literacy – i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Fast, C. (2011). *Att läsa och skriva i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- García, O. (2009). Emergent Bilinguals and TESOL: What's in a Name? *Tesol Quarterly*, 43(2), 322–326.
- Gibbons, P. (2002). *Scaffolding language, scaffolding learning: Teaching second language learners in the mainstream classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Gussin Paley, V. (1990). *The Boy Who Would Be a Helicopter. The uses of storytelling in the classroom*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gärdenfors, P. (2010). *Lusten att förstå: om lärande på människans villkor*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hagtvet Eriksen, B. (1990). *Skriftspråksutveckling genom lek*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Reichenberg, Monica (2014). *Vägar till läsförståelse*. Stockholm: Natur och Kultur
- Hagtvet, B. E. (2002). *Skriftspråksutveckling genom lek. Hur skriftspråket kan stimuleras i förskoleåldern*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hajer, M. (2014) *Språkinriktad undervisning : en handbok*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Heath, S. B. (1983). *Ways with worlds. Language, life, and work in community and classrooms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hyltenstam, K. (2007). Modersmål och svenska som andraspråk. I: Att läsa och skriva: forskning och beprövad erfarenhet. Myndigheten för skolutveckling, s. 45 – 71.
- Kultti, A., & Pramling, N. (2017). Översättningsaktivitet i förskolan. I H. Harju-Luukkainen & A. Kultti (red.), *Undervisning i flerspråkig förskola* (s. 71–88). Malmö: Gleerups.
- Lahdenperä, P. (2004). Att utveckla skolan som interkulturell lärandemiljö i P. Lahdenperä (red.) *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Langer, J. A. (2005). *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*. Göteborg: Daidalos.
- Liberg, C. (2003). Möten i skriftspråket. I: Bjar, L. & Liberg, C. (red.) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur, s.215-235.

- Lindberg, I. (2002). Myter om tvåspråkighet, *Språkvård*, 4.
- Lundberg, I. (2008). *God skrivutveckling. Kartläggning och undervisning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Malmgren, L-G. & Nilsson, J. (1993) Litteraturläsning som lek och allvar. Lund: Studentlitteratur.
- Mantzicopoulos, P. & Patrick, H. (2011). Reading Picture Books and Learning Science: Engaging Young Children With Informational Text. *Theory Into Practice*, 50(4), 269-276.
- Mariani, L. (1997) Teacher support and teacher challenge in promoting learner autonomy. *Perspectives: A Journal of TESOL Italy* 23(2), 5–19.
- Pramling Samuelsson, I. Asplund Carlsson, M., Olsson, B., Pramling, N., & Wallerstedt, C. (2008). *Konsten att lära barn estetik: en utvecklingspedagogisk studie av barns kunnande inom musik, poesi och dans*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Ricoeur, P. (1993). Från text till handling. Stockholm, Sweden: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Saar, T. (2005). *Konstens metoder och skolans träningslogik*. Karlstad University Studies, 2005:28. Karlstad: Karlstads universitet
- Skans, A. 2011. En flerspråkig förskolans didaktik i praktiken. Malmö. Malmö Högskola.
- Skolverket (2017). *Planera och organisera för kollegialt lärande. Läslyftet i förskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Sundberg, Bodil, Areljung, Sofie, Due, Karin, Ottander, Christina, & Tellgren, Britt (2016). *Förskolans naturvetenskap i praktiken*. Malmö: Gleerups förlag.
- Säljö, R. (2014). *Lärande. En introduktion till perspektiv och metaforer*. Malmö: Gleerups.
- Thulin, Susanne (2015). *Göra naturvetenskap i förskolan – med fokus på kommunikation*. Stockholm: Liber AB.
- Ushioda, E. (2009). A person-in-context relational view of emergent motivation, self and identity. *Motivation, language identity and the L2 self*, 215–228. I Z. Dörnyei and E. Ushioda, (eds.) *Motivation, language identities and the L2 self*. Bristol, UK: Multilingual Matters.
- Westlund, B. (2009). Att undervisa i läsförståelse. Lässtrategier och studieteknik. Stockholm: Natur och kultur.
- Williams, P., Pramling Samuelsson, I., & Sheridan, S. 2000. *Barns samlärande. En forskningsöversikt*. Stockholm. Skolverket.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Änggård, E. (2006). *Barn skapar bilder i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.